

Bergit Gveserud og Margit Landheim– om livet som tjenestejente, husmannskone og i industrien.

Anne Haugen Wagn

Bergit Gveserud var fra fattige kår. Hun gifta seg med Ola som begynte som gårdsarbeider, men som seinere ble ansatt på Tinfos, på sliperiet der. Hun ble intervjuet av Alf Mostue på 1950-tallet. Bergit Olsdotter Gveserud var født 1866 i Lisleherad.

I 1895 blei eg gift ned Ola Gveserud, o noka år seinar slo me konn ned på Gveserud.¹ Ola arbeidde fe Høybøn o tende ei krone dagen. Ei krone viku sku gå te leigje av plassen, o eg hae 5 kronur å kaupe mat fe. Me hae eit par kijy så me hae mjålk om veten. Såmmaren va kijyn på stulen. De va kje lett o klare seg i den tida. Ongenn skul ha mat o klee, og fe den løna Ola hae, fekk ein ikkje stort. Eg va mange vendur så sulten at eg svimra, men torde ikkje ense den som ongenn sku ha. Ein gong låg eg ute på tonet o gvilde. Eg va sulten, kjem eg i hug. Eg gjekk inn o stirde på maten som sto i skåpet, og gjekk ut att. Eg tosse det mona noko berre o sjå på maten.

Noko bære blei det når Ola bynja på sliperiet. Han tende 12 kronur i viku, o det va mange pengar i den tia. Et bel seinare hae han 3 kronur dagen, o det e ikkje rart at eg tosse me hae det fælt så godt når han va på sliperiet. Me hae 4 ongar, og det sku noko te fe å mette dem.

Bergit forteller ellers i intervjuet om arbeidslivet etter at hun ble konfirmert. Da måtte hun og tjene, (det betyr å være tjenestejente.) Bergit var på forskjellige storgårder i distriktet. Men på Uppigard Håve var hun i ni år. På gården her var det tre tjenestejenter og to tjenestegutter. I onnene ble husmenn innkalt til arbeid. Bergit var innejente og måtte opp klokka 3 for å stelle huset. Arbeidstida gikk langt utover kvelden. Og det var mye å gjøre. Hun forteller at hun først måtte inn til sjølvfolket (mannen og kona i huset) med kaffe på senga. Så skulle de gamle på gården ha sin servering. Deretter skulle ungene stelles og få mat. Bergit hadde soveplass sammen med ungene i huset. Men de andre tjenestejentene lå i fjøset. Guttene fikk sove inne. Det var skikken den gangen at jentene skulle ligge i fjøset. Bergit forteller at bonden på Håve var streng. Om hun var ute og skulle inn igjen, måtte hun banke på ruta, og bonden låste henne inn igjen. Bergit avslutter med å si: *Det var kje stort å få seg te i den tida. Det va berre å såvå o arbei.*

Foto av Ole og Bergit Gvesrud. Foto tatt i 1933. Fra boka «Husmannsplasser i Notodden kommune.»

¹ Gvesrud var husmannsplass under gården Høybø. Plassen lå ved Tinnelva. Se Husmannsplasser i Notodden kommune side 161.



Kvinnene på Tinfos

Kvinner fikk også arbeid på Tinfos Papirfabrikk. En av dem var Margit Landheim, født 1885 i Heddal.

²Hun forteller: ... I 1901 begynte jeg på Tinfos Papirfabrik i pakkpresseriet. Det var en kar og jeg som pakket masseballene, og det var et fælt slit. Lønna mi var 9 øre tonnet, og jeg klarte 5 kroner i uka på 12 timers dag. De var ei jente på motskiftet mitt, og på de 3 år jeg var der første gangen og pakket, begynte og sluttet 7 stykker. Arbeidet var tungt, og nattskiftet var grusomt. Kvinnfolka var billigere enn mannfolka, og pakkeren som jeg arbeidet sammen, hadde dobbelt så mye i lønn som jeg, og vel så det. Vi begynte klokka 6 om morgenen, og sto til klokka 6 om kvelden når vi hadde dagen, og klokka 6 om kvelden til 6 om morgenen når iv hadde nattuka. Vi spiste frokost halv 9, middag 12 - 1 og økt halv 4. Niste var brød og kaffe, og pålegget var for det meste prim.

Det var nå slik på Tinnfoss at det var X,Y og Z som var de gjeveste og sto høgest hos ledelsen. Disse ble behandla som mennesker, mens vi andre var å betrakte som kretur. (kyr eller kuer) Jeg vil si at vi nok følte oss filsidesatt, og mange av karfolka var grove eller simple. Det ble nokså mye griseprat, og særlig var U ille. Jeg tåler nesten ikke å se ham den dag i dag. Nå var ikke Y og X stort bedre. Så fort disse kom inn i salen, eller fikk se av oss kvinfolk, så var det «griseprat.» Jeg vil ikke si annet enn at de alminnelige arbeidere var litt bedre i den vegen, og stort sett var de greie...

...Det var ei spisebrakke, og den sto på sagtomta. Den var fæl, møkkete og svart overalt, og jeg trur ikke at den i det hele tatt ble vaska. Her satt jenter og karer og spiste, ja, noen av jentene da. Enkelte satt i salen og spiste. Jeg spiste for det meste heime, og om natta satt jeg i salen. I spisebrakka var det en stor kokovn som sto på et stativ. Her varma folka kaffien sin.

Forslag til oppgave:

1. Hva var fattige jenters framtid etter konfirmasjonen på denne tida?
2. Hvordan var arbeidsdagen for Margit Landheim på Tinfos Papirfabrikk? På hvilke måter var den forskjellig fra mannfolkas?



Kvinnene som arbeidet på Tinfos Papirfabrikk på slutten av 1800. Mange av kvinnene har beltestakker, noe som kan tyde på at de kommer fra bygdene, Heddal eller Lisleherad. Personene på foto er ukjent. (Foto fra boka Drivkraft i 100 år, Tinfos papirfabrik – Tinfos AS 1894 – 1994 av Hallgrim Høydal)

Spørsmål til foto:

1. Beskriv drakter og hårfrisyre på kvinnene.
2. Tre menn er med på bildet. Hvilke roller tror dere at de har på Tinfos?
3. Velg deg ut en kvinnene på bildet (eller en av mennene) og lag en fortelling. Den kan begynne slik: Jeg heter og du ser meg som nummer tre i første rekke. Jeg er født.....